

ומקשינן: **אי הכי**, אם אכן כוונת הבריייתא לאיחור בהקרבת שלמי הפסח, אם כן **חיינו שלמים ממש!**

שהרי הוא קרב לשלמים, וזה כבר שנינו בבריייתא "שלמים", ולמה הוצרך התנא להזכיר שוב את שלמי הפסח?

ומתריצין: **תנא**, התנא שנה את האיחור בשלמים **הבאין מחמת פסח**, כגון פסח שאבד והקריב אחר תחתיו, והרי הוא קרב שלמים.

ותנא, ושנה גם את דין איחור בשלמים **הבאין מחמת עצמן**. כגון שהפריש מלכתחילה את הבהמה לשם שלמים.

וצריך התנא להשמיע לנו גם את השלמים הבאין מחמת הפסח.

משום **דסלקא דעתך אמינא**, היה עולה על הדעת לומר שהואיל **ומחמת קדושת פסח קאתו**, באו השלמים הללו, לכן, **כפסח דמו**, דינם כדין הפסח עצמו, וברגל הראשון יעבור עליהם בכל תאחר. (103)

ה-ב

קא משמע לן, השמיע לנו התנא, שאין עוברים עליהם בכל תאחר, אלא משעברו שלשה רגלים.

ועתה הגמרא מבארת, מנין למדה הבריייתא שאיסור בל תאחר נאמר על כל הדברים המובאים בבריייתא לעיל:

מנהני מילי? מנין שאיסור בל תאחר נאמר בכל הדברים המובאים בבריייתא?

דתנו רבנן:

נאמר [דברים כג כב]: "כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו. כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך, והיה בך חטא".

והבריייתא הולכת ומפרשת את לשון הפסוק:

נאמר בפסוק: "**כי תדור נדר**" —

אין לי אפשרות ללמוד מפסוק זה את איסור בל תאחר אלא רק לגבי איחור של נדר בלבד. דהיינו, מי שאומר "הרי עלי להביא קרבן פלוני", ולא הביאו בזמן. (104)

103. כך פירש רש"י. וראה לעיל הערה 100 שתוספות כתבו שפסח שלא הקריבו בזמנו עובר מיד בכל תאחר. וכתב הטורי אבן שאף רש"י סובר כן. ודוקא בשלמים הבאים מחמת הפסח כתב רש"י שאילו היה דינם כדין הפסח היה ראוי שיעבור עליהם ברגל הראשון, עיין שם שכתב טעם לדבר.

אבל בערוך לנר [על תוספות הנ"ל] כתב שלדעת רש"י אף בפסח עצמו אין עוברים בכל תאחר אלא כעבור רגל אחד. [ועיין בערוך לנר הערה מבן המחבר].

104. כלומר, שלא הפריש בהמה מסוימת לקרבן.

נחמן אמר רבה בר אבוה: מנין למותר הפסח [פסח שאבד, והקריב אחר תחתיו, ואחר כך נמצא הראשון, או המפריש מעות לקנות בהם פסח, ונותרו בידו מקצת המעות, מנין] שקרב שלמים?

שנאמר [דברים טז]: "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר". וכי פסח מן הבקר בא? והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים!

אלא [כך אמר הכתוב] מותר הפסח יהיה לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר [דהיינו שלמים]. [והגמרא בפסחים צו א דורשת שכל דיני שלמים עליו. עיין שם].

וההקדשות, האומר "הרי זה הקדש".

ונאמר בהמשך הפסוק "לא תאחר לשלמו".

"לשלמו" היינו לשלם אותו, ומשמע שדוקא הוא, הקרבן עצמו, נכלל באיסור בל תאחר, ולא חילופיו!

שאם החליף את הקרבן בבהמה אחרת, ואיחר מ"לשלמה", להביאה ולהקריבה, אינו עובר בכל תאחר. ולהלן הגמרא תבאר באיזה אופן של חילופין מדובר כאן.

ובהמשך הפסוק נאמר: "כי דרוש ידרשנו". בא לרבות קרבנות הנדרשים מן האדם, כיון שהוא חייב בהן, ואלו הטאות ואשמות, שהוא חייב בהן בגלל שחטא. ועולות ראייה, ושלמים, שלמי חגיגה, שהוא חייב בהן כשעולה לרגל. (106), (107)

ובהמשך הפסוק נאמר: "כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך". ושתי המילים האחרונות הן מיותרות. שהרי בתחילת הפסוק כבר נאמר "כי תדור נדר לה' אלהיך", והיה ראוי לומר "כי דרוש ידרשנו מעמך", ומובן מאליו שכל המשך הפסוק ממשיך לדבר על ה' אלהיך.

נדבה, האומר "הרי בהמה זו קדושה לקרבן פלוני" — מניין שגם על כך נאמר "בל תאחר"?

נאמר כאן, לענין בל תאחר, "נדר", ונאמר להלן "נדר" [ויקרא ז טז] בענין קרבן השלמים: "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו".

מה להלן, כשם שבענין נדר האמור בענין קרבן השלמים, הוזכרה נדבה עמו — אף "נדר" שהוזכר כאן לענין בל תאחר, נדבה עמו,

ומכאן למדנו שאף בנדבה נאמר בל תאחר.

וכן נאמר בפסוק הזה: "כי תדור נדר לה' אלהיך". ושתי המילים הללו מיותרות. (105) ודרשו חכמים, שהכתוב בא לרבות כל דבר שיתן אדם לה', ואין לכהנים חלק בו:

אלו הרמין. האומר "דמי עלי", שמין אותו כעבד ונותן דמיו להקדש.

הערבין, האומר "ערכי עלי", שנותן להקדש ערך הקצוב בתורה לפי שנותיו.

והחרמין, האומר הרי זה חרם לבדק הבית.

אלא התחייב להפריש בהמה, ולהקריבה.

105. ר"ח.

106. שהרי סתם עולות ושלמים הבאים בנדבה, הרי הם בכלל נדר ונדבה שהוזכרו בברייתא לעיל. רש"י.

והרשב"א והר"ן הוסיפו שמאחר שנאמר "דרוש ידרשנו" משמע שהפסוק מדבר בקרבנות חובה הנדרשים מן האדם. ולא בקרבן שנדר מדעתו.

והקשו התוספות: הרי עולות ראייה ושלמי

חגיגה יש להם זמן קבוע, [ברגל], ואם עבר הרגל ולא הקריבם, אינו חייב באחריותו, ואם כן היה ראוי לעבור עליהם בכל תאחר מיד!

ותירצו: אף על פי כן, כיון שהקרבן לא נפסל, אם איחר מלהקריבו עובר בכל תאחר. ועיין ריטב"א ורשב"א ור"ן.

107. כתב רש"י שמכאן יש לרבות אף בכור ומעשר בהמה ופסח שאף הם קרבנות חובה. והרי הם בכלל "דרוש ידרשנו". וראה להלן בהערה הבאה.

ולמה נאמר "לה' אלהיך"?

בא הכתוב לרבות חיובים נוספים שנאמר בעניינם "לה' אלהיך", לבל תאחר:

אלו צדקות שנאמר בהן: "ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך" [דברים כד].

ומעשרות, ובכור, שנאמר בהן: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך, ובכורות בקרך וצאנך". [שם יד] (108).

ובהמשך הפסוק נאמר: "כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך".

והמילה "מעמך" היא מיותרת. ובאה לרבות מתנות עניים. שעל העני נאמר "העני עמך" [שמות כב] — זה לקט **שכחה ופאה**. (109)

ובהמשך הפסוק נאמר: "והיה בך חטא".

ומהמילה "בך" דרשו, שאם תאחר מלהביא

את הקרבן יהיה רק בך חטא, ולא יהיה **בקרבתך חטא** [פסול].

שאף על פי שהמאחר מלשלם את קרבנו עובר בלא תעשה, בכל זאת אין הקרבן פסול. (110)

עד כאן דברי הברייתא, והגמרא מבארת חלקים מהברייתא:

אמר מר בברייתא: נאמר "לא תאחר לשלמו", ומשמע שדוקא הוא, הקרבן עצמו הוא בכל תאחר, ולא **חילופיו**, שאם החליף את הקרבן בבהמה אחרת ואיחר מלשלמה, אינו עובר בכל תאחר.

והוינן בה: **חילופי מאי?** בחילופי איזה קרבן מדובר?

אי, אם נאמר שהמדובר הוא בחילופי עולה ושלמים שאבדו, והפריש בהמות אחרות במקומן ולבסוף נמצאו הראשונות והקריבון,

109. מצות אלו התבארו לעיל, הערה 80.
110. הקשו התוספות: מדוע צריך הכתוב ללמדנו שאין הקרבן נפסל? מנין היינו יכולים ללמוד שהוא פסול? [סוף ד"ה מה מעשר].
ותוספות הרא"ש תירץ, שצריך לומר שהיה איזה פסוק שהיינו יכולים ללמוד ממנו שהקרבן פסול בדיעבד, לולי הדרשה המובאת בברייתא. והערוך לנר תירץ על פי מה שכתב המשנה למלך [מעשה הקרבנות יד] בדעת הרמב"ם, שהעובר על בל תאחר, הרי הוא עובר גם באיסור "בל יחל" ["איש כי ידור נדר לה' לא יחל דבריו". במדבר ל ג]. ומאחר ששנה הכתוב פעמיים, הייתי אומר שהקרבן פסול, שהרי נאמר כלל בקדשים, שכל מקום ששנה עליו הכתוב, הרי הוא מעכב.

108. רש"י [ד"ה ועולות ושלמים] כתב שמרבים את הבכור והמעשר והפסח מ"דרש ידרשנו", שהרי אף הם קרבנות חובה.
וכתבו תוספות הרא"ש והמהרש"א [על תוספות ד"ה ומעשרות] שמדברי רש"י נראה שגרס: "ה' אלהיך — אלו צדקות ומעשרות". ולא גרס — "ובכור". שהרי כבר למדנו את הבכור מ"דרש ידרשנו" [ומעשרות, היינו מעשר דגן בלבד, ולא מעשר בהמה].
והב"ח גרס בדברי רש"י כאן אף את הבכור. והתוספות כתבו שאי אפשר ללמוד את הבכור ומעשר בהמה מ"דרש ידרשנו", מפני שאם אין לו בכור או עשר ולדות בהמה, אינו חייב בהם, ואין חיובם חיוב גמור כחטאת ואשם. ועיין ר"ח וריטב"א.

ומיעט הכתוב שאם איחר מלשלם את החילופין אינו עובר בכל תאחר.⁽¹¹¹⁾

אי אפשר לומר כן.

שהרי החילופין הללו **מקרב קרבי**, ראויים הם להקרבה, והרי זה כמפריש בהמה לעולה ולשלמים, שודאי הם נכללים ב"לשלמו" המוזכר בפסוק!

אי, ואם נאמר שמדובר **בחילופי חטאת**, חטאת שאבדה, והפרישו הבעלים בהמה אחרת במקומה לחטאת, והקריבוה, ולבסוף נמצאה הראשונה, ומיעט הכתוב שאם איחר מלשלם אותה אינו עובר בכל תאחר,

אי אפשר לומר כן.

שהרי חילופי חטאת — **למיתה אזלא!** שכונסים אותה לחדר ומרעיבים אותה עד שתמות.⁽¹¹²⁾

וכיון שאין מקריבים אותה, פשוט הדבר שלא שייך כאן כלל, ואין צריך מיעוט לזה!

אלא, מאי חילופיו — חילופי תודה.

תודה שאבדה, והפריש בהמה אחרת תחתיה, ונמצאה הראשונה. ולפני שהספיקו להקריבה

אבל הרמב"ן [ספר המצוות לא תעשה קנ"ז] סובר שהמאחר מלהביא את קרבנו אינו עובר בכל יחל [אלא רק כשעבר נדרו לגמרי ולא יוכל לשלמו לעולם], ועיין טורי אבן, פני יהושע, ושפת אמת.

111. פירשנו שמדובר בעולה שאבדה ונמצאת הראשונה, ונתכפר בה, והרי החליפין לפנינו. על פי הגירסה הכתובה ברש"י שלפנינו, וכן כתב הריטב"א. ולזה הסכים בעל שפת אמת.

אבל הב"ח גרס בדברי רש"י, שמדובר שנתכפר בשניה ואחר כך נמצאת הראשונה, ולדבריו הראשונה נקראת "חילופי עולה" [ונראה שהוצרך לומר כן מפני שכך נראה לפרש בחילופי חטאת דלהלן. ראה הערה הבאה].

112. חמש חטאות [קרבנות חטאת] שאינם ראויים להקרבה לחטאת, למדו חכמים, הלכה למשה מסיני, שהן מתות [תמורה טז ב ועוד]. ואחת מהן היא חטאת שאבדה, והתכפרו בעליה באחרת, ונמצאה הראשונה, הרי זו תמות. ולא היו ממיתים אותה בידים, אלא מכניסים

אותה לחדר עגול ["כיפה"] וסוגרים אותה שם עד שתמות ברעב [קידושין נה ב. ורש"י שם. ועיין רש"י סנהדרין קיב ב ד"ה הין]. וכתב הריטב"א כאן, שבין אם התכפרו הבעלים באבודה ובין אם התכפרו בחילופיה, הרי השניה מתה.

אבל עיין במסכת תמורה [טו ב] שנחלקו רבי וחכמים בנמצאת האבודה לפני שהקריבו את השניה, לדעת רבי אחת קרבה והשניה תמות. ואילו חכמים סוברים שאין חטאת מתה אלא החטאת האבודה שנמצאה לאחר שכיפרו הבעלים [ועיין בגמרא שם, מחלוקת אמוראים בדבר, ועיין בתוספות שם כא ב ד"ה וולד, וד"ה אם, ושם כב ב ד"ה אפילו].

[וכנראה שמכאן למד הב"ח בהערה הקודמת, שמדובר בסוגייתנו שהתכפר בשניה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והיא הקרויה בסוגייתנו חילופי חטאת, ותמות לדברי הכל. ולכן הגיה את דברי רש"י לעיל בחליפי עולה ושלמים, שגם שם מדובר בראשונה, והיא הנקראת חליפין].

התערבו הבהמות זו בזו. (113)

ודין חילופי תודה שונה מדין התודה עצמה, שהתודה עצמה קרבה יחד עם ארבעים חלות (114). ואילו הקרבן שהוא "חילופי התודה" קרב בלא לחם. (115)

וכאשר התודה וחילופיה התערבו זה בזה, אפשר להביא ארבעים חלות ולומר "הרי הלחם הזה מוקדש לשם אותה הבהמה שהיא קרבן התודה". ושחיתת התודה מקדשת את הלחם, כדינה. (116)

והפסוק שממעט "הוא, ולא חליפיו" מדבר באופן שמתה אחת מן הבהמות, ואי אפשר להביא את החלות לשם קרבן התודה עצמה, שהרי יתכן שהיא מתה. (117)

דתני רבי חייא: תודה שנתערבה בתמורתה, (118) ומתה אחת מהן — חברתה,

החיה, אין לה תקנה, ואי אפשר להקריבה. שהרי:

היכי ליעביר? כיצד יעשה?

ליקרבה, וליקריב לחם בהדה, אם תאמר שיקריב את הבהמה החיה, ויקריב איתה גם את הלחמים, הרי אי אפשר לעשות כן, שהרי יש לחשוש דלמא [שמא] תמורה היא, ותמורת תודה קריבה בלא לחם!

שמא תאמר, ליקרבה בלא לחם, הרי גם כך אסור לו לעשות. שהרי יש לחשוש דלמא שמא התודה עצמה היא, והתודה עצמה אינה קריבה בלא לחם!

ומאחר שחילופי התודה אין להם תקנה, לכן אם איחר מלשלם שלשה רגלים אינו עובר בכל תאחר. (119)

115. שנאמר "על זבח התודה", ודרשו חכמים [מנחות עט ב], דוקא התודה עצמה טעונה לחם, ואין חליפתה או תמורתה טעונה לחם. רש"י.

116. ראה להלן סוף הערה 119.

117. ואי אפשר להביא חלות, ולומר: אם הבהמה החיה היא התודה עצמה, הרי החלות קדושים, ואם היא התמורה הרי החלות חולין. מפני שאסור להכניס חולין לעזרה. מנחות פ ב.

118. האומר על בהמת חולין "הרי זו תמורת בהמת קרבן", עבר בלא תעשה ושתי הבהמות קדושות [ויקרא כז לג]. ודין תמורת תודה הוא כדין חילופי תודה, שקרבה בלא חלות. [ועיין לעיל הערה 115 והערה 113].

119. הגמרא במנחות פ ב מקשה: מדוע אין

113. השפת אמת ד"ה חילופי עולה ושלמים בסוף הדיבור [הבין שכוונת הגמרא כאן לתמורת תודה] כלומר, שהתודה לפנינו, ואמר על בהמה אחרת: זו תהיה תמורת התודה, והרי שתיהן קריבות]. ומכח זה תמה על רש"י והריטב"א.

114. נאמר [ויקרא ז יב]: "אם על תודה יקריבנו [את זבח השלמים] והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן. ורקיקי מצות משוחים בשמן, וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן".

ופירשו חכמים שמקריב שלשה מיני לחמים: חלות בלולות בשמן, ורקיקין משוחים בשמן, שמורח עליהן שמן. ורבוכה, לחם חלוט במים רותחים. ומביא עשרה לחמים מכל מין, ובסך הכל שלושים חלות מצות, ועוד עשר חלות חמץ. שנאמר [שם יג]: "על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו".

וסלקא דעתך אמינא, היה עולה על דעתך לומר: הואיל והקרבת התמים הזה מבח קדושת קרבן קמא קאתי, הוא בא, והרי הוא עומד במקומו, וכאשר עבר עליו רגל אחד כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, שהרי שתי הבהמות קדושות באותה קדושה, ועל שתיהן יחד [על הראשונה שני רגלים ועל השניה רגל אחד, וביחד] עברו שלשה רגלים.

קא משמע לן, השמיע לנו הפסוק הזה, שדוקא אם עבר על קרבן אחד בפני עצמו שלשה רגלים הוא עובר בכל תאחר, ואין מצרפין אותו ואת חילופיו לאיחור של שלשה רגלים.⁽¹²⁰⁾

אך עדיין יש להקשות.

מאחר שרב ששת פירש שהדרשה "הוא ולא חילופיו" באה ללמדנו שאין מצרפין את הקרבן ואת חילופיו לשלשה רגלים, תיקשי:

ולרבי מאיר, דאמר שבכל קרבן כיון שעבר עליו רגל אחד, עובר בכל תאחר — מאי איכא למימר? במה נעמיד את המיעוט "הוא

ומקשינן: והא כיון דבהמה שהיא "חילופי תודה" לאו בת הקרבה היא, אם כן, קרא למעוטי — למה לי?! מדוע יש צורך בפסוק למעט אותה מכל תאחר? הרי מאחר שאי אפשר להקריבה, מובן מאליו שלא שייך בה "איחור"!

אמר רב ששת: לעולם מה שדרשנו בכרייתא "הוא" ולא חילופיו, בא למעוטי חילופי עולה ושלמים, שהמאחר מלשלמם שלשה רגלים אינו עובר בכל תאחר.

ומה שהקשינו על זה לעיל, שחילופי עולה ושלמים קריבים, וממילא הרי הם בכלל לא תאחר לשלמו, ואי אפשר לומר שהם התמעטו מכל תאחר!

על זה מתרץ רב ששת: והכא במאי עסקינן, במה מדובר כאן, כגון שכבר עברו עליו, על הקרבן הראשון המקורי, שני רגלים, ועדיין לא הקריבו, ואז הוא הומם, נפל בו מום, וחיללו על קרבן אחר תמים. ואמר "הרי התמים תחת בעל המום". והתמים מתקדש בקדושת הקרבן, ובעל המום יוצא לחולין.

ועבר עליו על התמים רגל אחד, ולא הקריבו,

וכתב הטורי אבן, שמדאורייתא מביאים קדשים לבית הפסול, ועל כן הגמרא יכלה להעמיד את הפסוק בחילופי תודה, ויש לה תקנה מן התורה בהתנאה הנזכרת. אך הגמרא לא פירשה כן, מפני שאם יש לה תקנה, ודאי עובר עליה בכל תאחר.

והשפת אמת תירץ, שהיות ואינו חייב בתקנה הזאת מן התורה, אינו עובר בכל תאחר אם לא עשה אותה.

120. לפי מסקנת הגמרא כך כוונת הברייתא:

תקנה להביא בהמה אחרת וחלות. ולומר: אם הבהמה החיה היא תמורה, הרי הבהמה הזאת תודה, ועמה החלות. ואם הבהמה החיה היא התודה, הרי החלות יהיו עבורה, והבהמה הזאת תהיה שלמים [שאינם קרבים עם לחם].

והגמרא מתרצת: אסור לעשות כן מפני שאין מביאים קדשים לבית הפסול. [שאם יעשה כן, יתכן שהבהמה שמפריש היא שלמים, והרי ממעט את אכילתה ליום ולילה בלבד כדין תודה. ונמצא מביא אותה לבית הפסול, אם יותיר ממנה לאחר יום ולילה].

שנינו בהמשך הבריייתא:

כתיב "והיה בך חטא", ומהמילה "בך" דרשו, שאם תאחר מלהביא את הקרבן, יהיה רק בך חטא, ולא יהיה בקרבנך חטא, שאף על פי שהמאחר מלשלם את קרבנו עובר בלא תעשה, לא נפסל הקרבן בכך.

ומקשינן: והא, וכי דבר זה מהכא נפקא מכאן הוא נלמד?!

והרי מדבריהם של "אחרים" נפקא! הרי יש ללמוד דבר זה מהדרשה שדרש רבי מאיר [הקרוי גם בשם "אחרים"]:

דתניא: אחרים אומרים: מצוה להקריב את הבכור בשנה הראשונה לחייו.⁽¹²²⁾

שנאמר [דברים טו כ] בענין הבכור: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה". ומשמעות הכתוב, שתקריב את הבכור ותאכלנו בשנתו הראשונה.

ומאחר שמצוה להקריב את הבכור בתוך

ולא חילופיו? והרי לדברי רבי מאיר אין צורך בצירוף של הקרבן וחילופיו זה לזה, היות שבכל אחד מהם מיד כשעבר עליו רגל אחד ולא הקריבו הרי הוא עובר בכל תאחר!

אמר תירץ רבא: לדעת רבי מאיר, הכא במאי עסקינן, במה דיבר הכתוב, בכגון שהומם הקרבן הראשון בתוך הרגל, באמצע הרגל הראשון, ואז חיללו על קרבן אחר [תמים], ועבר עליו סוף הרגל.

סלקא דעתך אמינא, היה עולה על דעתך לומר כי הואיל וקדושתו של השני מכה קדושתו של קמא קאתי, באה, והרי הוא עומד במקומו, וכאשר עבר עליו סוף הרגל כמאן דעבר עליה כוליה רגל דמי, והרי זה כאילו עבר עליו רגל שלם, שהרי שתי הבהמות קדושות באותה קדושה, ועל שתייהן יחד עבר רגל שלם.

קא משמע לן, השמיע לנו הכתוב שדוקא אם עבר על האחד בפני עצמו זמן איחור [רגל שלם] הרי הוא עובר בכל תאחר, ואין מצרפין אותו ואת חילופיו.⁽¹²¹⁾

"לא תאחר לשלמו". הוא [בפני עצמו], ולא [הוא ו]חילופיו [יחד].

121. בגמרא כאן מוכח שלדעת רבי מאיר אין עוברים בכל תאחר אלא כשעבר רגל שלם על הקרבן, ולא חצי רגל.

ורייקו מכאן הראשונים, שאף לדעת חכמים, שאמרו שעוברים על כל תאחר כעבור שלשה רגלים, צריך שיעברו שלשה רגלים שלמים. רשב"א ריטב"א ר"ן.

והוסיף הרשב"א, שמכל מקום, לדעת חכמים שני חצאי רגלים מצטרפים, ואם הקדיש את

הבהמה באמצע חג המצות, הרי כאשר הגיע אמצע חג המצות לשנה הבאה, הוא עובר בכל תאחר [ומכל מקום, לדעת רבי שמעון שצריך שלשה רגלים כסדרם, אין החצאים מצטרפין, אלא צריך שיעברו עליו שלשה רגלים שלמים, מתחילת חג המצות].

122. להלן [ו ב, ז א] מבואר שבכור תם מונים לו שנה מהיום השמיני לחייו, שמאז אפשר להקריבו. ואילו בעל מום, שאינו ראוי להקרבה, מונים לו משעה שנולד.

שנתו, הייתי יכול לומר שיהא דינו של בכור שעברה שנתו ולא הקריבו, כדין "פסולי המוקדשין", קרבנות שהוממו, ויפסל להקרבה. (123)

תלמוד לומר, [דברים יד]: "ואכלת לפני ה' אלהיך, מעשר דגנך, תירושך ויצהרך, ובכורות בקרך וצאנך".

מקיש הכתוב בכור למעשר של תבואה, לומר לך שדיניהם שווים:

מה, כמו שמעשר תבואה אינו נפסל אם הוא נותר משנה אחת לחברתה.

שנאמר [דברים יד כח]: "מקצה שלש שנים [בשנה השלישית לשמיטה], תוציא את כל מעשר תבואתך. ובא הלוי". שאם עדיין לא נתן את מעשרות השנה הראשונה והשניה, נותן בשנה השלישית. ולא נפסלו המעשרות משעברה שנתן. (124)

אף קרבן בכור אינו נפסל אם נותר משנה אחת לחברתה.

ומאחר שלמדנו מהפסוק הזה כי בכור

שעברה שנתו אינו נפסל מהקרבה, מעתה קשה, מדוע הוצרך הכתוב בענין בל תאחר לומר "והיה בך חטא" כדי ללמד "ולא בקרבנך חטא"?

ומתצינן: איצטריך. הכתוב הוצרך ללמדנו שאף המאחר מלשלם את שאר הקרבנות, לא נפסלו הקרבנות בכך, ולא היינו יכולים ללמוד דבר זה מבכור.

כי פלקא דעתך אמינא, היה עולה על דעתך לומר, שאף על פי שלימד הפסוק שהבכור אינו נפסל משנה לחברתה, מכל מקום, הני מילי, הדברים אמורים דוקא בבכור, דלאו "בר הרצאה" הוא, שהקרבתו אינה נעשית בשביל להתרצות להקב"ה, אלא היא חובה מכח קדושת הבכור שחלה עליו עם הוולדו.

אבל שאר הקדשים, דבני הרצאה ניהו, שהקרבתם נעשית להתרצות, כגון עולה שמכפרת על העובר על מצות עשה, וכן שלמים, שהם דורון לתת שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, (125) אימא לא לירצו.

שהואיל ונעשתה בהם עבירה [בל תאחר], אין הם ראויים לרצות את בעליהם, והרי הם

הערה 76, שכתבו עוד פירושים אחרים בדבר]. ולפי זה קשה: הרי דין ביעור נאמר באופן שעדיין לא הפריש את המעשרות, ובאופן זה לא עובר על בל תאחר?

ותירצו תוספות: שאף על פי שהפסוק לא הוצרך אלא לאופן שלא הפרישו, מכל מקום גם אם הפרישו הרי הוא נכלל בדין ביעור שהוזכר בתורה. [על פי הרשב"א וחיידושי הר"ן].

125. על פי רש"י זכחים כט ב ד"ה דלאו. ונראה שכך כוונת רש"י כאן. ועיין תוספות וטורי אבן.

123. הקשו התוספות: מדוע הייתי חושב כי בכור שעברה שנתו פסול בדיעבד? מניין היינו יכולים ללמוד דבר זה? [ד"ה מה מעשר] ועיין לעיל הערה 110.

124. התוספות כתבו לעיל [ד א ד"ה ומעשרות] שאיסור בל תאחר שנאמר במעשרות, היינו באופן שכבר הפרישם מהטבל, ואז, משעברו שלשה רגלים ולא נתנן לכהן וללוי עובר בכל תאחר. אבל כל זמן שלא הפרישם יכול לעכב את הטבל בידו עד זמן הביעור [ועיין לעיל

פסולים. (126)

קא משמע לן הכתוב שאף על פי כן, הרי הם כשרים בדיעבד.

ומקשינן: ואכתי, עדיין אין צריך את הפסוק "והיה בך חטא", ללמד שקרבן שאיחרו מלשלמו אינו נפסל בכך.

א-1 שהרי מהדרשה דבן עזאי נפקא, נלמד דבר זה:

דתניא בברייתא, בן עזאי אומר:

קרבן ששחטוהו על מנת לאכלו לאחר זמנו, הרי הוא נהיה "פיגול", כמבואר בויקרא ז יח. (127)

ונאמר שם על הקרבן הזה "לא ירצה. המקריב אותו לא יחשב לו. פגול יהיה!".

והמילה "אותו" מיותרת, כי מתחילת הפסוק מדובר בקרבן ששחטוהו על מנת לאכלו לאחר זמנו, ומובן מאליו שגם המשך הפסוק מתייחס אליו.

וכך דרש בן עזאי בברייתא:

"אותו" — מזה תלמוד לומר. מה יתור זה בא ללמדנו?

לפי שנאמר [דברים כג]: "וכי תדור נדר, לא תאחר לשלמו".

שומע אני אף מאחר נדרו, הואיל ונעשה איסור של איחור הזמן בקרבנו, הרי גם הקרבן הזה נכל ב"בל ירצה" האמור בפיגול, שהוא פסול מחשבה של איחור זמן אכילת הקרבן, והקרבן יהיה פסול.

תלמוד לומר, לכך נאמר בענין פיגול "אותו".

לומר לך, כי רק המקריב אותו, במחשבת איחור זמן אכילתו, הרי הוא בכלל "לא ירצה", ואין מאחר נדרו בכלל "לא ירצה".

ומכח קושיא זו, אומרת הגמרא שאכן הפסוק "והיה בך חטא" לא בא ללמד שהקרבן עצמו כשר, כי זאת כבר יודעים אנו מהמיעוט "אותו", וכמו ששינונו בברייתא בשם בן עזאי.

אלא, כך צריך לגרוס בברייתא לעיל:

"והיה בך חטא" — ולא באשתך חטא!

מלמד שאין האשה נענשת בגלל שבעלה עבר על "בל תאחר".

וצריך הכתוב להשמיענו זאת, כי פלקא דעתך אמינא, היה עולה על דעתך לומר,

אלא את הבכור שהוזכר בפסוק, כי הוא דומה למעשר בכך ששניהם אינם באים להרצאה. אבל את שאר הקדשים שבאים להרצאה, אין להקיש למעשר ולכן הגמרא העדיפה לדחות את התירוץ מכח דברי בן עזאי. וכדלהלן. ועייני רשב"א.

127. זבחים כט א.

126. הקשו הראשונים: הרי באותו פסוק שהוזכרו בכור ומעשר הוזכרו אף נדרים ונדבות, שנאמר [דברים יב יז]: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך, ותירושך, ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך, וכל נדריך אשר תדור ונדבותיך". וכשם שהגמרא לומדת את הבכור מן המעשר, כך יש ללמוד את שאר הקרבנות ממעשר! ותירץ הריטב"א: אין ראוי להקיש למעשר